

KAYNAK

BALIKESİR HALKEVİ

İÇİNDEKİLER

<i>İkinci İnönü Zaferi:</i>	<i>Eminittin Çeliköz</i>
<i>Güzel Balıkesir (Şiir)</i>	<i>Salâhattin Sıvci</i>
<i>Mimar Sinan:</i>	<i>Zinnur Ergine</i>
<i>Dâhi Şair Abdülhak Hamit:</i>	<i>Eminittin Çeliköz</i>
<i>Kurtderelinin Ölüm Yıldönümü:</i>	<i>Rasim Kocabaş</i>
<i>Bizde İslâhat ve Halil Hamit Paşa:</i>	<i>Hâmil Altay</i>
<i>Halkevi Nasıl Çalıştı</i>	<i>Sadık Deniz</i>

Kaynak Tahrir Hey'eti :

1 — Eminittin Çeliköz	Lise Türkçe öğretmeni « Reis »
2 — Refet Onurlu	Lise Tarih »
3 — Refik Fikret Sağnak	Lise Edebiyat »
4 — Cezmi Tahir Berkün	Lise Türkçe »
5 — Ekrem Çavuldur	Ticaret Odası Başkâtibi
6 — Zekâi	Vilâyet Daimî Encümen Başkâtibi
7 — K. Kâni Akpınarlı	Serbest meslek Sahibi
8 — Rasim Kocabaş	Lise Türkçe öğretmeni
9 — Salâhattin Savaş	Lise Türkçe öğretmeni
10 — Zinnur Erginer	Lise Tarih coğrafya öğretmeni
11 — Hamit Altay	Lise Tarih coğrafya öğretmeni

Kaynak Mülhakat muhabir azaları :

1 — İsmail Hakkı Akay	Konakpınar nahiyesi Müdürü
2 — Tahir Harimî Balcıoğlu	Edremit ticaretle meşgul, Müdekkikinden
3 — Ruhi Naci Sağdıç	Burhaniye — Pelitköy Edebiyatçı.
4 — Osman Balkır	Burhaniye — Şarköy öğretmenlerinden
5 — Mustafa Salman	Savaştepe Nahiyesi öğretmenlerinden
6 — Ali Kadir Balkan	Sındırgı Maarif Memuru
7 — Kemal Üzer	Havran — Dereviran köyü öğretmeni
8 — Mustafa Doğan	Bandırma öğretmenlerinden
9 — Salih Vecdî Bora	Gönen öğretmenlerinden
10 — Nuri Dünder	Dursunbey Ziraat muallimi

İYESİ
T. F. SILAY

KAYNAK
BALIKESİR HALKEVİ

Yayın Direktörü
ABDİ
Ağabeyoğlu

SAYI: 87

19 . 4 . 1940

YIL: 7

İkinci İnönü Zaferi

“ Cumhuriyet, ilmen, fennen, fikren, bedenen kuvvetli ve yüksek seviyeli muhafızlar ister . . ”

EMİNİTTİN ÇELİKÖZ

1 - Nisan - 1940 Pazartesi günü saat yirmi, yirmi beşte, Eminittin Çeliköz tarafından Halkevi salonunda söylenmiş, bütün memleket halkı tarafından da dinlenmiştir.

Güzel Balıkesirin, değerli halkı,

Bugün şerefli bir günün yıldönümüdür:

İkinci İnönü zaferinin, Türk tarihine altın sayfalar kaydettiği, bütün dünyanın hayretler içinde kaldığı günün yıldönümü.

Mücadele ve mücahede günlerimizin, istiklâl savaşıımızın bu değerli ve verimli gününü, İkinci İnönü zaferini daha iyi kavramış olmak için, bu günden biraz geriye dönmek ve hatıralarınızı gıdıklamak zorundayım.

Sevgili dinleyicilerim, mü saadelerinizi dilerim:

“1920 nin İlkânun sonları.. Kütahyada memleket için; istiklâl için, kurtulum hamleleri hazırlıkları için çarpan kalplere, didinen erlere ağ dokunuyor, mezar kazılıyordu.

Birçok meddûcezirlerden sonra, nihayet patladı:

Çerkes Etem, güzel yurdumuzda Sevr muahedesini tatbik etmek vazifesini yüklenmiş olan düşman kuvvetleriyle anlaştı. Bursadan onlar, efzunlerle kazancıları aştı. Ahıdağını aştı. İnönüne dayandı. Kütahya ve civarından Etem ve kardeşleri, kötü ve hain bir emelle kuvvetlerini harekete getirdiler. Gûya, Büyük Millet Meclisine gönüllmüşlerdi, onu elleyip külliyecek; “Benim biricik âmir ve kumandan!..” diye Türke karalar bağlatacak. Kurduğu tuzağa kendi düştü. Bir şahin hışım ve savletiyle tapeden inen İsmet “Bugünkü Millî Şefimiz, Cumhurreisimiz İnönü,, Onun kumanda ettiği kahramanlar, yangını olduğu yerde bastırdılar, dağıt

tılar. Takiplerine küçük bir süvari müfrezesi kâfi geldi.

Sayın kardeşlerim,

İçimizden baş kaldıran yılanın başını ezen erler, istikametlerini çevirerek - bir şimşek gibi - İnönünde çaktı. Bu ânî balkış, düşmanı birbirine kattı. Yaman bir hücum, imanlı bir pala salayış, Türkü o meydana Sahip kıldı. Bilmem kaçınıcı Salip Ordusu, gene bilmem kaçınıcı olarak burada, İnönünde kendisini Türk kayasına çarpa çarpa irkildi, sallandı, darmadağın döndü ve kaçtı. Eski mevzilerini, Kazancı bayırlarını zor tuttu. Bu kadar büyük iş için, on iki gün, çok bile geldi. Bu tecrübe, istiklâl savaşı satırının bir meydanda, müstevlilerin başında - muntazam olarak ilk parlayışı ve işleyişi idi. Bu kazanç, imanı arttırdı, kurtulum emellerini gökleştirdi; millî idealin ne ile elde edileceğini - görmiyen gözlere de - tebarüz ettirdi.

Hedef, belirdi:

"Göz, kez, arpacık!.. Edip, titremeden tetiği çeken parmağın hakkı, muvaffakiyet olacaktır.

Düşman, bu sillerin acısını tezelden çıkarmağa başvurmağı, akıllıca bir hareket saydı. Kanlarını akıta akıta, yaralarını, berelerini pansuman ede ede ateşli bir hazırlığa girişti. Delice çalıştı. Zamanın harikalarını topladı, nakliye vasıtaları

nın son tekemmülâtını ordu su gerisine yığdı. Oradan, buradan fırkalar, Trakya'dan ordular getirdi. Dayıları da, Büyük Millet Meclisi ile anlaşmak, sulh çareleri bulmak teşebbüslerine giriştiler. Delegelerimiz bile, konferansın kurulacağı melekete gitmiş bulundular. Bir taraftan böyle.. O bir taraftan da müstevlilerin zaferini görmek, Türkü mezarına gömmek töreninde bulunmak, bu şerefli işi (! de kaçırmamak için - Cihan harbinin galipleri - devletler sefirleri de müşahit sıfatıyla Bursaya geldiler. Onlar da ordu ile yürüyeceklerdi.

Aziz hemşerilerim, hatıralarınızı yoklarsanız, işgal altında bu hazırlıkların nasıl yapıldığını hayalinizde canlanmış bulursunuz. Ben o zaman, Beycede idim. Bu ralardan böyle malûmat topluyor, Millî ordumuzu, Garp cephesini ikaz eder raporlar yazıyordum.

İşgal orduları, nakil vasıtaları bol... Bol demek de bir iş mi? Bol, kelimenin bütün manasile bol.. İşarete âmade.. Buna rağmen korku dağları bekliyor:

"Lâkin katar katar develer de bulundurulmalı.. Fikirleri meydan aldı. İhtiyatı hazırlık bir kat daha arttırdı. Harp malzemesi haddinden efzun, istenildiğinden ââ Erzak, dünyalar kadar yığıldı, plânlar çizildi, emir-

BALIKESİRDE SABAH

— Güzel yurdu tanımayan şairlere —

Gümüş bir buğu inmiş; şehir, bir deniz gibi,
Uykudan baygın baygın uyanan beniz gibi...

Bulutlar; didik didik, pamuktan ak ve kıvrak,
Camlar; yanan sadepler, inciler gibi parlak...

Bacalar, tütürüyor, fiske fiske dumanı,
«Aygören mahallesi» bu denizin limanı...

Dağlar, sisle bir olmuş, bir ufuk gibi düzgün,
Kubbeler, birer ada gibi, yerinde süzgülün...

Minareler; sivrilmiş deniz feneri gibi..
Var mıdır, Yaradanın bu öz hüneri gibi...

Ey şair, aç gözünü, tarihe bir kulak ver:
Kahramanca kurtuldum, Türkünüm dünyada, der.

5 - Mart - 1940

SELÂHATTİN SAVCI

ler-mahrem bildirildi. İşaret bekleniyordu, onlarca zafer muhakkaktı.

Telsiz telgraf cihazı radyo, o zaman bugünkü kadar yaygın değildi - çok kıymetli tutuluyordu, bütün külfetlerine rağmen en ileride o, götürülmek isteniyordu; çünkü o, bütün cihana, bu mukaddes «!» hücumu, ziyade tantanalı olacak zaferi ve Türkün yok edildiğini bildirecekti. Herşeyden ziyade, onun için, bu telsize saygı çoktu. Na-

zarlar, ona isabet edince başlar eğiliyor, kalpler çarpıyor, dinî bir huşu ve huşu ile çarpıyordu.

Sayın yurtdaşlarım,

„1921,, Yılı'nın yirmi üç martı sabahı, alaca karanlığımız. Tanyeri ağarmak üzere... Düşman mevzilerinden, Kazancı sırtlarından göğe doğru, bir ışık yükseldi, düştü, söndü:

Kıyamet koptu.

Düşmanlar, bekledikleri mes'ut güne erişmek için yerden mantar gibi bitiyor,

tüfeğini doğrultarak ileri atıyor ve koşuyorlardı. Tay yareler, toprak da durmadan işliyordu. Bir avuç Türk bu saldırışı karşılıyor, idare ediyor; fakat yavaş yavaş çekiliyordu. Ahı dağının en yüksek tepesinden, bu yeni saldırışı gülerek seyreden « İsmet » koca Türkün tarihe bir şan da ha kaydettireceği itminla niye dolup boşalıyor, emirler veriyor, en ufak bir hareketi gözlerinden kaçırmağa çalışıyordu.

Türkiye Büyük Millet Meclisi ordusu, kucağını açtı, kollarını İnönü kayalarına uzattı; kendi toprağında, kendini boğmak istiyen bu betbahtlara son bir misafirserverlik göstermeğe hazırlandı. Herşey yolunda.. Mehmet heyecanda, kumandan heyecanda.. Hemen bütün silâhlar hedefe çevrili, bütün parmaklar tetiklerde..

Ordu, bir tek kalp gibi çarpmakta..

Nihayet, düşman Türk külli kuvvetlerine; Türk, beklediği misafirine kavuştu. Patırdı arttı... Salıp ordusu, çok tanıdığı bu yerde çapaladı, saldırdı, geriledi, atıldı, hız aldı, gene atıldı. Sekiz gün ve gece şeytanî hareketler, cehennemî ateşler yarattı. Kayalar parçalandı:

Türkün kafasına birşey olmadı.

Ağaçlar, tepeler devrildi.

Türk, dimdik ayakta durdu, boy gösterdi, ha bre, çakmak çaldı.

Çukurlar doldu, insan kaniyle yeryer derecikler hasıl oldu.

Türkün eli ve kalbi işledi.

Tabiat o yerlerde değişti, tanınmaz bir hal aldı:

Türk, çehresinden, benliğinden, varlığından zerreye kaybetmedi.

O, yalnız işliyor; sadece işliyordu; gözleri hedeflerde, parmağı tetiklerde, yalnız işliyordu.

O, Yalnız yerinde, saldırıranları kırıp döküyor; ileride, önünde et ve kemikten istihkâmlar örüyordu. Otuz Mart gününe kadar şiddetli muharebeler oldu. Her şeye rağmen, vaziyet düşman lehine gözükmüyordu.

[31 - Mart 1921] saba hydi.

Artık, sıra Mehmetciğindi: İsmet Paşa, bağırdı:

— Hep birden mukabil taarruz.. İleri, arş!

Bu emir, büyük bir velle doğurdu. Geniş bir zelele yarattı. Yer gök birbirine karıştı:

Cehennemler, İnönü meydanına fırlamıştı.

Boguşma, bütün gün güneşin altında; gece de, karanlık ve fakat kızıl ateş ve kan içinde devam etti.

Mart „ 31 „ ini henüz bitirmemişti.

İlerden bir sada yükseldi:

— Kaçıyorlar!.. Ha yavru rularım!..

Cephe, çalkandı, neşeli cümleler etrafı dolaştı:

— Hey koca Türk, artır savletini!

— Düşman kaçıyor!.. Al lahallah.

— Dur bire kâfir!.. Nereye.. Bu toprakta sade kanın değil, leşin de kalacak..

Şevk artmıştı, Türk, artık coşmuştu. Kovalama, pek şiddetli oldu.

[1921] in [31] martı tarihe yeni bir Salıp ordusu hezimetini daha Türkün eliyile yazmıştı.

İstiklâl savaşımızın, aziz kardeşlerim, İnönünde bu ikinci darbesi, Türkün kurtuluş emellerini imzalamıştır. Bunun ehemmiyet ve kutretini, değerini Ebedi Şefimiz, Mustafa Kemâl o zaman Büyük Millet Meclisi Reisi imzasıyla ve 1 nisan-1921 tarihiyle „İnönü muharebe meydanında Metres tepede Garp Cephesi kumandanı ve Erkânı Harbiye Umumiye Reisi İsmet Paşaya» cevaben çektiği telgraf-tan lâyikeyle anlıyabiliriz.

Aynen okuyorum:

«Bütün tarihi âlemde, sizin İnönü meydan muharebelerinde deruhte ettiğiniz vazife kadar ağır bir vazife deruhte etmiş kumandanlar enderdir. »

«Memleketimizin istiklâl ve hayatı, dâhiyane idareniz altında şerefle vazifelerini gören kumanda ve silâh arkadaşlarınızın kalp ve hamiyetine büyük emniyetle istinat ediyordu..»

«Siz orada yalnız düşmanı değil, milletin makûs taliini de yendiniz. İstilâ altındaki betbaht topraklarımızla beraber bütün vatan, bugün müntehalarına kadar zaferimizi tes'it ediyor..»

«Düşmanın hırsı istilâsı azim ve hamiyetinizin yalçın kayalarına başını çaparak hurdehaş oldu..»

«Namınızı, tarihin bütün mefahirine kaydeden ve bütün milleti hakkınızda minnet ve şükranla sevkeden büyük gaza ve zaferinizi tebrik ederken, üstünde oturduğunuz tepenin size binlerce düşman ölüleriyle dolu bir meydanı seyrettirdiği kadar milletimiz ve kendiniz için şaşaa itilâ dolu bir ufku istikbale de nazır ve hakim olduğunu söylemek isterim..»

Ebedi Şefin bu telgrafına o zaman Garp Cephesi kumandanı İsmet İnönünün verdiği cevabı da aynen okuyayım ki, ruhların büyüklüğü, savletin kudreti anlaşılabilir:

«Zalim ve istibdat dünya sının en zalimane hücumlarına karşı yalnız ve şaşkın

kalan milletimizin maddi ve manevî bütün kabiliyeti vukûflarındaki ateşle toplıyan ve harekete getiren Büyük Millet Meclisinin Reisi Müstafa Kemâl Paşa,»

«Kahraman askerlerimiz, zabitlerimiz ve askerlerimizle avcı hatlarında omuz omuza vuruşan Fırka ve Kolordu kumandanları namına takdirat ve tebrikâtınıza kemâli fahrile arzı şükran ederim.»

Aziz hemşerilerim,

Bu günleri hatırlatmak, denizden bir damla alarak (1 - nisan - 1921) in mücadele tarihimizdeki ehemmiyetini akla getirmek, yaşadığımız mesut günleri, onların doğurduğunu belirtmek - vazifelerimizi ihtar etmesi itibariyle - çok mühimdir. Böyle değerli ve kıymetli günün mahiyetini belirtmek için beni vazifelendirdiğinden ötürü, Halk evimiz idare heyetine teşekkürü borç bilirim.

Hepimize, gençliğe tevdi edilmiş bir çok vazifeler var. Onlar, bu gibi hatıralar ve menakıp ile tazelenidikçe filizlenirler.

Cidden mefahirimizin en canlı sahifelerini teşkil eden bu günün, İnönü zaferinin âmillerine, dâhilerine borçlu olduğumuz minnet ve şük

ranları huzurunuzda yapmış olmakla derin bir haz ve zevk duymaktayım.

O günlerin şehitlerine de fatihalar ithafı suretiyle hazlarımızı katmerleştirmeliyiz.

O günler, Cumhuriyeti yaratmıştır. Lozan yolunu açmıştır.

Cumhuriyet: " İlmen, fikren, fennen, bedenen kuvvetli ve yüksek muhafızlar ister..

İşte ben, bu mefkûrenin meftuniyim, elbirliği, çalışmak, ferağat, vatan sevgisi, gösterilen yolda yolculuk; millet, milliyet, terakki aşkı... Her Türkün, her Türk gencinin mabedi, mabudu olmalıdır.

İşte benim, herkesten, bu günleri yad etmekle pek haklı olarak - beklediğim ruh ve ateş!..

İnönü zaferinin yaratıcısı, Cumhurreisimiz İsmete, milletin yegâne İsmeti Milli Şef İsmet İnönüne, huzurunuzda eğilirim, sonsuz saygılarımı arz ederim.

Muhterem dinleyicilerim. Sizlere de sağlık ve şenlik diliyerek sözlerime son veririm.

EMİNİTTİN ÇELİKÖZ

Mimar Sinan

ZİNNUR ERGİNER

Murad edindim taki olam mimar
Kemalile koyam âlemde âsar
Dir idim ki müyesser eyleye hak
Bana bir âli Beytullah yapmak
SİNAN: TEZKİRETÜL BÜNYAN

On altıncı asra tarihçiler Türk asrı diyorlar. Bu asırda Hindistanda Babür imparatorluğu, Ortaasyada Timur imparatorluğu, Anadolu ve şarkî Avrupada Türk imparatorluğu, Karadeniz'in şimalinde Altınordu hanlığı vardı. Bu büyük devrin en üstün medeniyeti de Türk medeniyeti idi. Mimar Sinan bu eşsiz medeniyeti Mermerlere işlemiştir.

Yavuz Selim 1512 yılında tahta çıktığı zaman Anadoludan da devşirme usulü ile acemi oğlanlar getirilmesini emretmişti. (O zamana kadar devşirmeler yalnız Rumelinden alınırdı.) 1512 yılında ilk olarak Anadoludan acemi oğlanlar getirilmişti. Bunlar arasında Kayserinin Yesi Nahiyesine bağlı Ağanos köyünden 22 - 23 yaşlarında Sinan bin Abdülmenam adlı bir delikanlı da vardı. Yeniçeri olmak için talim ve terbiye görülen acemi oğlanlar mektebine yazdırıldı. Bu mektepte ordunun fennî kıtaatını teşkil etmek için bazı sanatlar da öğretiliyordu. Sinan dülgürlüğü tercih etmişti. İçinde bitmez tükenmez bir meslek aşkı yaşıyordu. Yaratacağı şaheserlerin hayali o zamandan sanat kahramanı koca Sinanı sarsıyordu. İki yıl sonra İran

ve Mısır seferleri Sinanı şarkın en ileri sanat beldeleri ile karşılaştırdı: Tebriz, Kahire. İstanbulla dönüşte acemi oğlanlardan ayrılarak Yeniçeri oldu. Kanunî'nin culusunda Yeniçeri neferi idi. Ordular Macaristana sefere gitmişti. Dünya, Türklük coşmuştu. Şaha kalkan Türk iradesi önünde süsüyordu. Yeniçeri Sinan elinde kılıncı ordularla beraber huduttan hududa koşuyordu. Onun bu heyecanlı yılların, soradan Mustafa Sainin tezkeretülbünyanında şöyle anlatıyordu:

Olup Yeniçeri çektim cefayı
Piyade eyledim nice gazayı
Yolumla sanatımla hizmetimle
Dahi akran içinde gayretimle
Duruştum ta tufuliyet çağından
Yetiştim Hacı Bektaş ocağından
Radus ile Belgrada azimet
İdip geldik gene sağu selâmet
Yolumla eylediler Atlı Sekban
Sefer kıldı Muhaca Şahı devran
Gelip oldu yaya başı nice dem
Verildi Zemberekçi başılık hem.
Yine Şah eyledi azmi o, elaman
Gözine düşmenin tenk oldu meydan
Gelip Bağdada ettik sora azmi
Kızılbaş ile ettik nice rezmi

İran harplerinde Van gölünde gemiler, Buğdan harplerinde Prot üzerine köprüler yapmıştı. Sinan 49 yaşında Sermimar oldu. 81 cami, 51 mescit, 55 medrese, 26 darülkurra, 18 imaret, 3 darüşşifa, 7 muazzam su kemeri, 8 büyük köprü, 18 kervansaray, 6 mahzen 33 saray 35 hamam

Dâhi Şair ABDÜLHAK HAMİT

- Ölümü yıldönümü mü-
nasebetiyle -

13 - 4 - 1940

EMİNİTTİN ÇELİKÖZ

13 - Nisan, Büyük Şair Abdülhak Hamid'in, ölümü yıldönümüdür. Bugün makberi başında, şair ve şairliğine denk bir ihtifal yapılmış, Maarif Vekili Hasan Âli Yücel de, hayatını ve edebî hüviyetini. Mezarı başında - teşrih eylemiştir.

Üç yıl önce, aramızdan çekilip ebediyete göçmüş olan Hamit tanzimat devrinden, düne kadar, edebiyat âleminde, kendi vadisinde ve havasında cevlan etmiş, Türkün büyük şairi olmağa is-tihkak kazanmış, cidden varlıklı ve ebediyen âsarı muhallet büyüklerimizdendir.

İstanbulda, asrî mezarlıktaki medfeni, Maarif Vekâleti tarafından güzel ve plânlı bir şekilde tanzim edilmiş, kabrine, büyük şairin tunçtan bir de yarım heykeli konulmuş, kaidesine, doğum tarihi, ölüm tarihi yazılmış, iki de mısra hâkkedilmiştir.

17 türbe ve birçok sebiller çeşmeler. Sinan işe başladığı zaman Mikangelo ölmüştü. Mikangelo hiçbir eserini tamamlamamıştı. Büyük Sinan'ın yüksek dehası 16 ıncı asrı sayısız eserlerle donattı. İstanbul'dan Bağda-da, Macaristana, Dolmaçyaya, Bosnaya giden yolcular hep onun eserlerinde konaklarlar, ordular

Abdülhak Hamit, (1851) de İstanbul'da doğmuştur. Babası Muvverrih Hayrullah'tır. Baba cihe-tinden dedesi, Abdülhak Molla saray Hekimbaşıydı. Ana dedesi de Kazasker Ferittir.

Her iki yönden de, yüksek ve bilgili şahısların oğludur.

Bu iki ailenin yüksek varlığı, maddî manevî huzurları içinde büyümüştür. Çamlıca'daki köşklerinde, tabiatın da her türlü güzelliğini içe içe, doya doya, du-ya duya çocukluğunu geçirmiştir.

Hamit, beş yaşında «Bebek» deki mektebe başlamıştır, ayrıca iki ehemmiyetli zatın hususî muallimliğine tevdi olunmuştur.

Tahsiline çok özenilmiştir:

Sekiz yaşında Robert Kollege verilmiş, gene pek küçükken biraderiyle Parise yollanmış, dönüşünde Robert Kollege yazılmıştır.

Büyük şair, daha on iki yaşında, Viktor Hügo'yu, Lort Bay-

onun köprülerinden geçirdi. Sinan Kanunî'nin oğlu İkinci Selim ve üçüncü Murat devirlerinde yaşadı. 1588'de 98 yaşında öldü. Süleymaniye yanına atılmış bir imzası gibi duran kendi eliyle yaptığı yekpare mermerden kubbeli küçük türbesinde Türklüğün parlak istikbalinden emin yatıyor, yetişecek Sinanları bekliyor.

ronu okuyabilir bir kabiliyet kazanmıştır.

Türkçeden başka, Fransızca ve İngilizce, onun yârı olmuştur.

Zamanın gerektirdiğine göre, Arapça ve Farsî tahsiline de ehemmiyet verilmiştir.

Hamit, on üç yaşında tercüme kalemine memur yapılmıştır.

Babası Hayrullah İrana sefir olunca o da beraber gitmiş, Tah-randa kaldığı müddetçe Farsîye çalışmış, İran şairlerinin en mü-him şahsiyetlerini yerinde ve yüksek şairlerinden okumuş ve öğrenmiştir. Farsîyi, Tahrandaki dört yıl zarfında gayet güzel belliyor. Babasının ölümüyle oradan ayrılıyor.

Sefaret başkâtipliğiyle üç se-neye yakın bir zaman Pariste kalıyor. Başşehbenderlikle Gulo-sa, en son Bombaya gidiyor.

Bir aralık Londra sefareti başkâtibi, müsteşarı, sefir muavini oluyor; Lâhey, Brüksel sefiri yapıyor.

Meşrutîyetin ilânında, Ayan âzası seçiliyor.

Cumhuriyet devrinin de Büyük Millet Meclisi en yaşlı âzası idi. O büyük sıfat üzerinde iken hayata gözlerini yummuştur.

Ebedî Şef Atatürk kendisini çok takdir ederdi. Muazzam bir cenaze töreni ile ebedî ihtifâğına bırakılmıştır.

Daha çocukken yazmağa başlayan Abdülhak Hamit, gözlerini kapayınca, son nefesini verinceye kadar yazmıştır denebilir.

Manzum, mensur otuz beş yakın eseri vardır. Funların yarısı temâyaya mütealliktir.

Hamit, eserleri ile edebiyatın şahikasını teşkil etmektedir.

Eserleri, dehanın bir enmü-zecidir; Orijinalite örnekleridir. Bugünküler değil, daha öbürgün-küler de kendisini takdir ve teb-cil etmekten geri durmamışlardır. Hattâ büyük vatanperver Namık Kemal, büyük şair Hami-de yazdığı bir mektubunda:

«Hamit, seni muhatap etmeğe adından büyük bir kelime bulamıyorum.» Demıştır.

Hamit, başlı başına bir âlem-dir; edebiyatımızda tek bir varlıktır.

Onu, zamanında idrâk etmiş olanlar, tesirinden kurtulamamışlardır.

* *

Pirî zâdelerden Fatma hanım ile yirmi yaşında evlenen büyük Hamit, pek sevdiği karısı Fatmayı Bombay dönüşünde - Beyrutta gömmeye mecbur kalmıştır.

Bu ölüm, Hamide eşini kaybediş edebiyatımıza (Makber) adlı eserini yarattır.

Hamit, diğer eserleri şöyle dursun, yalnız bununla, «Makber» ile büyük ve dâhi şairdir.

Hamit, ilelebet yaşayacak, edebiyatımızın bir şahikası olarak anılacak ve onun'a Türklük iftihar edecektir.

Hamidi anlamak, ona yaklaşmak, eserlerini içine gömmek, dediklerini içmek, içmekle mümkündür Yarının Üniversitesinde, bir Hamit kürsüsü kurulsun ve eserleri etüt ve tedris ile Türk gençliğine duyurulsun ve içirilsin dilerim.

Büyük şaire, borcumuzu bu-
nunla ancak ödiyebiliriz umarım
Makberinden bir iki parçayı
iktibas ile ruhunu şad etmek is-
terim:

MAKBERDEN:

Eyvahl. Ne yer, ne yâr kaldı,
Gönlüm dolu âhüzar kaldı.

Şimdi buradaydı gitti elden.
Gitti ebede gelip ezelden.

Bâkı o enisi dilden, eyvahl..
Beyrutta bir mezar kaldı.

Derler ki: «Unut o âşinayı,
Gitti tutarak rehi bekayı...»
Sıgsın mı hayâle bu hakikat?..
Görsün mü gözüm bu macerayı?..

Makber mi nedir şu gördüğüm?
Ya böyle reva mı câyi dilber?..
Bir tecrübedir bu, hiledir bu.
Yok, mahvına bir vesiledir bu.

Yarab, bana bir melek ayan et.
Bir de beni böyle imtehan et:
Doğsun göreyim o mah yerden,
Nurun çıka ey llâh yerden.

Yok ben bu tahavvüle dayanmam.
Ben böyle hakikate inanmam.
Şiddetle bu benziyor muhale,
Bilmem niçin ağlarım bu halel..

Ya rabbi nedir o tahta tabut.
Olmaz mı ukul bunda mebhut!..
Mümkün mü o cismi nâzenini,
Tekfin ede bir acuzu fertut..

Ölmek diyoruz nedir bu tâbir,
Cânân mı ede bu hali tefsir?..
En ince yerim kırıldı yareb,
Karşımda nedir bu bürcü Akreb.

Sen Fatma, gittin öyle bensiz.
Gönlüm acaba yaşar mı sensiz.
Ölmek, yaşamak, ya can çekişmek
Razıyız, aman fakat değişmek...

Bu böyle çok yükseliş ve se-
lâsetle gider. Makberin içine da-
lanlar bir daha başını kaldıra-
maz, o kadar derin ve manâlıdır.
Büyük Hamit, ruhun şadolsun.

EMİNİTTİN ÇELİKÖZ

Çocuğun en çok
sevdiği şeyler, annesi,
güneş, su ve temiz
havadır. Bunları ço-
cuğa her gün veriniz.

Çocuğun aynadır.
Eyi bak, eyi gör' seni
eyi göstereyim.

KURTDERELİ nin ölüm yıldönümü

RASİM KOCABAŞ

15 Nisan, Cihan Pehlivanımızın ölüm
yıldönümü, o akşam Halkevinde İBNİ-
SİNA lar, FARABİ ler gibi birkaç Türk
ilim adamı üzerine konferans veren de-
ğerli profesör Hilmi Ziya Ülken sonra
lisemiz Türkçe öğretmeni Rasim Ko-
cabaş Kurtdereli için söylediklerinin
hülasasını veriyor:

Sayın dinleyiciler,

Büyük pehlivanımız KURT-
DERELİ için bana söz teklif ediş-
leri beni hoşlandırdı; Çünkü ben
de küçük bir Kurtdereli idim!

10 — 15 Yaşlarımdayken Ed-
remitteydim. 8 - 10 pehlivanla
bir güreş yapılmış, KURTDERELİ
adındaki hepsini yenmişti..

Çocuk mukallit olur, Canbazı
seyreder onu, pehlivani görür,
bunu taklide girer.. Biz de ak-
ranımızla güreşmeğe başlamış
yer filân seçmeden kapışır ol-
muştuk.

Ben, bütün akranımı yeniyor-
dum, onun için onlar bana
«KURTDERELİ» Diyorlardı.

Ondan sonra Kurtdereli Peh-
livanımızı göremedim amma, dış
memleketlerde sırtının yere gel-
mediğini işittikçe sevinirdim.

En son, bundan dokuz yıl ön-
ce, onun Türkiye güreş şampi-
yonluğu ayırtmanı olarak Anka-
ra'ya çağırıldığını gazetelerde
okudum:

Demek ki, değerli insanları
arayıp bulan ve yükselten Büyük
Atatürk ona da elini uzatmıştır.
İçinde 1000 liralık bir çek bulu-
nan tarihî mektubu da şudur:

Kurtdereli Mehmet Pehlivana,
(Seni cihanda büyük ün almış
bir Türk Pehlivanı tanıdım. Par-

lak muvaffakiyetlerinin sırrını
şu sözlerle izah ettiğini de öğ-
rendim: «Ben her güreşte arkam-
da Türk milletinin bulunduğunu
ve millet şerefine düşünürdüm»

Bu dediğini en az yaptıkların
kadar beğendim. Onun için senin
bu değerli sözünü Türk sporcu-
larına bir meslek düsturu olarak
kaydediyorum. Onunla senden
ve sözlerinden ne kadar memnun
olduğumu anlarsın.

Çoluk - Çocuğun için sana
ufak bir armağan gönderiyorum.
O, bu mektubumla beraberdir.

Pehlivan, ömrünün tam sağ-
lıkla uzun sürmesini dilerim.)

K. ATATÜRK

Değerli profesör Hilmi Ziya
bize Türkün «Bilgide üstünlüğü»
ünü anlattılar. Türk «Güç» de
«Güzellik» te de üstündür. Ab-
dülhamid'in pehlivanı Kara Ah-
met'le Aziz'in kilerden Yusuf hâlâ
dillerimizde dolaşır.

Hele Yusuf'un bir vapur ka-
zasında insanları sandala akta-
rırken boğuluşu ne kadar yiğitçe
ve ne kadar Türkçe bir ölümdür.

Ancak geçende resimlerle söy-
lediğim gibi, şimdi de diyeyim
ki, içki ve tütünün bir Fransız
atasözünde denildiği veçhile, Türk
çesine içerse, gene onların
«Türk gibi kuvvetli» sözünün
kuvveti eksilir.

Türk yurdu şanlı pehlivanlar
ünlü güzellerle doludur; fakat,
Balıkesir vilâyeti bunlardan şu
ikisini yetiştirmekle öğünebilir.

— Cihan Pehlivanı Kurtdereli
— Dünya güzeli Keriman Halis

BİZDE İSLÂHAT VE

Halil Hamit Paşa

Elime sayın Bay İsmail Hakkı Uzunçarşılı'nın (Sadrazam Halil Hamit Paşa) isimli çok değerli bir kitabı geçti. Orada bizde başta gelen islâhatçılardan olan bu büyük vezir ilk satırlarda şöyle tanıtılmaktadır [1]:

"Halil Hamit Paşa hem derdi görmüş hem de tedavisine başlamış fakat rakiplerinin galebesi neticesinde kendisini kurban vermiştir."

Bu kıymetli eserden bazı yazılar alacağım fakat daha evvel biraz islâhat teşebbüslerinden bahsetmek istiyorum.

Osmanlı İmparatorluğunun Viyanaya kadar sokulduğu, 6 milyon kilometre kara araziye ve 60 milyon nüfusa hâkim olduğu XVI nci asırda Avrupada büyük değişiklikler oluyordu Garp dünyası rönesans ve reformla yenileşiyor ve ilerliyordu.

Eski Doğu yerini yeni Batıya veriyordu. Kânuniden sonra Sokullu ve Köprülülerle bocalıyan Osmanlı İmparatorluğu nihayet büyük bir hızla gerilemeğe başladı. Devlet idaresi keyfine düşkün, deli, çocuk padişahların ve rüşvet almakta birbirleriyle rekabet eden vezirlerin ellerinde kaldı. Dünyanın en mükemmel askeri olan (Yeniçeri) bir fesat

[1] Aynı yazılar (Türkiyat) mecmuasının (5) inci cildinde de vardır. Ayrıca (Ün) Isparta Halkevi dergisi No: 30 Sene 1936 Sayfa 432

kaynağı haline geldi. Hazine boşaldı ve halk fakirleşti. Öyle bir idare ki hergün yeni bir harpte yenilmekte, yeni bir isyanla başa çıkmak için uğraşmaktadır.

Avrupadaki makine, fabrika, vapur, matbaa gibi garplıların ilerlemesine büyük hız veren şeyler Osmanlı sınırlarına ancak yıllarca, asırlarca sonra girebildi.

Osmanlı İmparatorluğunun geniş topraklarında halk uzun yıllarca cahillik ve taassup içinde yazardı. Her yenilik geri düşünceliler tarafından yok edildi Şahsî menfaat millî menfaatin üstün de tutuldu.

Avrupada derebeylik idaresi yerine kuvvetli merkezîyetçi Kırallıklar geçerken ve Avrupa yeni ilerlemelere uygun ordularıyla meydan okurken Osmanlı İmparatorluğu yediği dayaklarla gittikçe sersemlemektedir.

1683 te Merzifonlu Kara Mustafa Paşa ikinci Viyana muhasarasından bozgun çekilirken peşine Osmanlı'nın içyüzünü anlamış olan Avrupalı düşmanlarını dayaktı.

1699 Karlofça muahedesi Osmanlı topraklarının taksimine kapı açtı: Avusturyaya (Erdel, Macaristan), Venediğe (Mora, Dalmasya), Lehistana (Podolya), Rusya (Azak) verildi.

Artık küçülüyorduk. Birbirini takip eden muahedelerle birçok topraklar kaybediyorduk.

Bu sıralarda Ruslar güneye doğru sarkarak güzel yurdunu almak istiyordu. Diğer taraftan endüstrice çok kuvvetli bazı Avrupa devletleri kapitülasyonlara dayanarak bizi bir sömürge gibi emmeğe çalıştı. Komşu Lehistan taksimlere uğradığı halde henüz ayakta durabilen (Osmanlı) nın toprakları bu istismarcıların bir pazar yeri oldu Yabancıların rekabetine karşı koymayan yerli sanatı söndü ve yerini Avrupa fabrika eşyasına bıraktı. Böylelikle paralarımız hep yabancılara aktı Fakir ve sefil kaldık. Bunların neticesinde (1854) te Abdülmecit zamanında ilk defa Avrupadan borç para aldık. Bu ilk stikrazı diğerleri takip etti. Borçlarımızı ödiyemedik ve bu ağır yük yıllarca devam etti.

Böyle fena gidış Osmanlı imparatorluğunu yaşatamayacağı için vakit vakit islâhat teşebbüsleri görülmüştür.

1695 te tahta geçen (ikinci Mustafa) Edirne'de sadrazama gönderdiği hattında: "Padişahların hangisi zevk ve sefa ve habırahata düşmüş ise onların eli altında olan İbadullah huzur ve rahat görmemiştir. Biz badeleyevm zevk ve rahatı kendimize haram eyledik. Düşmanlarımız pederimiz merhum Sultan

Mehmet zamanından bu ana kadar padişahların zevk ve sefaları, ihmal ve tekâsülleri sebebiyle dört tarafımızı sardılar, memleketimize girdiler, demişti.

Bu padişahın zamanında Elmas Mehmet Paşanın yerine geçen Köprülü Amca zade Hüseyin Paşa meşhur (Karlofça) muahedesini yaptı. Köprülü Mehmet Paşa gibi şiddetli davrandı. Orduyu, donanmayı islâha çalıştı. Hazineye büyük tasarruf yaptı. Mektepler, yollar, pazarlar açtı. İstifasiyle vefatından sonra bütün bu islâhattan eser kalmadı.

Büyük mağlubiyetlerden sonra 1718 den 1730 a kadar: Lâle devri, [Üçüncü Ahmed] in zamanına raslıyan bu dinlenme devrinde sadrazam Nevşehirli Damat İbrahim Paşa eğlenceye yer verirken faydalı işler de yaptı: Avrupadan üç asır sonra 1729 da ilk defa matbaa açıldı ve Yalovada kâğıt, Eyupta çini fabrikaları kuruldu.

Patrona Halil isyanında İbrahim Paşa öldürüldü [Üçüncü Ahmed] in yerine [Birinci Mahmut] geçti. Asiler 7 senede yapılan Lâle devrini yaşatan 120 köşkün yakılmasını istediler. Padişah:

— Yanmasın! Rızam yoktur! Ağyare gülünç oluruz. Ancak yıkılsın, dedi.

Hemen münadiler çıktı ve güzel köşkler 3 günde yıkıldı.

Lise Tarih Öğretmeni

AÂMÎT ALTAY

(Arkası Var)

Halkevi Nasıl Çalıştı?

— Halkevleri açılış yıldönümü töreninde söylenmiştir —

Aziz arkadaşlar:

Sayın başvekil Refik Saydamın kıymetli hitabelerini ve aziz arkadaşım Refet Onurlunun Halkevleri hakkındaki değerli nutuklarını dinledikten sonra ben deniz bunlara dimağlara bıraktığı hüsnü tesiri bozmamış olmak için birşey ilâve etmiyeceğim.

Maruzatımı Balıkesir Halkevimizin bir yıllık çalışmanın izahına matuf dar bir çerçeveye hasredeceğim:

Muhterem arkadaşlar:

Partimizin Kültür şubesi olan Halkevimiz mütevazı ve sessiz çalışmalarında teşkilatı esasıymize girmiş olan altı prensibi halk içine yaymak ve benimsetmek vazifesini iyi yapabilmeği zaten şiar edinen bir cepheden hızalmıştır.

Bu hızladır ki dil, tarih, edebiyat şubemiz; tarih içinde biri memleketin tarihini uzaktan yakından ilgilendiren bir çok ilim vesikaları toplamak diğeri de istiklâl harbine temel olan Balıkesir kuvayı milliye tarhını yakında huzuru mütaaleenıza arz edecek hale getirmek gibi ikiye ayırarak mesaisine düzen vermiştir.

Aziz arkadaşlar:

Kurtuluş davasında İstanbul hükûmeti ne ve hilâfete ilk isyan kurşunu atmakla iftihar duyan Balıkesir Vilâyeti halasının bu

kıymetli çalışmasını defter ve kâğıt üzerine dökmeği çok ileri götürmüştür.

Edebiyata gelince: Bu hususta edebî geceler yapmak ve bilhassa genç istidatlara yükseliş imkânını hazırlamak üzere çıkarmakta olduğu kaynak dergisinin sayfelerinde onlara salım yer ayırmakla bu şubemiz bir yıl içinde halkımızın inkişafına âmil olucu yirmi yedi konferans verilmiş ve bu vazifesini yapmağa çalışmıştır.

Halkımızın güzel sanatlar bakımından ince zevklerini tamamlendırmağı hedef tutan Ar şubemiz amplifikatör tesisatı ile muzık neşriyatına ve her ay aile toplantısına mühim yer ayırmış ve bu hususta sergiler şubesi ile birleşerek Resim, fotoğraf, çiçek, dikiş ve nakış sergilerini istifadeli bir tarzda devam ettirmiştir. Bir yılda sekiz aile toplantısı yapılmış, iki konser verilmiş ve 15 mevcutlu muzikî dershanesi faaliyetinde bulunmuştur.

Gösterit şubesine gelince: Bu şube, halkın düşünce ve ibaret alma his ve heyecanlarına bihak cevap veren şubelerimizden biridir. Bu sene de altmış temsil verildiğini ve her temsile salonunuzun istiahi olan 450 seyirci geldiğini söylersem gösterit kolumuzun vazifesinde cidden bizlere kıvanç veren faaliyetini tavsiz etmiş olurum.

Sosyal yardım şubemiz: Nizamnamelerin kendisine yüklediği hayırlı işini göğüs kabartıcı tarzda yapmakta devam etmiş, bu şube tarafından iki talebenin lisede pekaz yardımıyla okutulmakta oluşu ve 870 kimsenin muayenesi ve bunlardan muhtaç 120 sinin tedavisine âmil oluşu ve muhtaçlara 326 lira yardım etmesi ve sekiz kişiye elbise yardımı bizleri ve bilhassa sizleri sevindiren bir mesajın mahsülü olduğuunu tebaruz ettirir.

Kurslar şubesine gelince: Bu da muhterem arkadaşlar, açtığı halkdershanelerinde 159 vatandaşa okuyup yazma öğretmiş ve 114 vatandaşa Fransızca, 96 vatandaşa İlgilizce, 54 vatandaşa Almanca derslerini vermek suretile vazifesini iltifatınıza değer tarzda ifa etmiştir. Kitapsaray şubemiz: Kütüphanesinde bulunan 5774 kitabını bütün vatandaşların istifadesine arz etmekten başka vatanî ve millî filimlerden ketirmek suretile bir senede 58 sinema göstermiştir. Kütüphanemize de okuyanların adedi imzalarına göre yapılan hesap sonunda 167710 olduğuunu arzedersen tahmin ederim bu şubemiz mesaisine karşı da takdir ve iltifatınızı esirgemezsiniz.

Müze ve sergiler şubesi: Demin arzylediğin gibi Ar şubesi ile yaptığı mesai birliği neticesinde resim, çiçek, dikiş ve nakış sergilerini vatandaşların istifadesine arz etmiş ve memleketimizde mevcut tarihî kıy-

meti haiz âsarı atikadan ele geçenleri Halkevi dahilindeki mahalli mahsusunda teşhir eylemiş ve bu uğurda birçok mahallerde yaptığı tarihî gezintilerin de Kaynak mecmuasile yaptığı gibi henüz yapılmıyanları da bir prosür şeklinde umumun istifadesine arzedecek hale getirmiş: Bu şubemizin ilmî tetkikleri, biz Halkevi idarecilerine başlı başına kuvvet verici âmil olmuştur.

Spor şubemize gelince: Bu şubemiz memleketin mevcut teşekküller dışında kalanların bedenî inkişaflarını tenmiyeye matuf mesaisine hız verirken köylülerinde ihmal etmiyerek bu uğurda Çandır, Karamanköy, Pamukçu ve Ergeme köylerinde birer spor yuvası kurmuş ve çalışmağa başlanmıştır. Bu şubemizin bilhassa tenis faaliyeti dikkati celbedici birşekilde hummalı olarak devam etmekte bulunmuştur. Köylerimizin spor yuvalarında atıcılık ve güreş öğrenilirken aynı zamanda Vilâyetimize has biniciliği devam ettirmek üzere cirit ve cop oyunlarına ehemmiyet vermiş ve bu uğurda kıymetli partimizin yüksek müzaheretile Genel Sekreterlikten celbedilen nakdî yardım ile bu oyunlara iştirâk edenlerin aynı kostümle çalışmalarını temin etmek üzere faaliyete geçmiştir.

Bu şube bir senede 60 güreş, 80 tenis, ve 30 iskirin yapmıştır. Köylücülük şubemize gelince: Bu şube köylere kadar gidip köylü ile şehirli arasında vifak tesisini temin edici hiz-

metlerde ileri gitmiş ve Halkevinde açtığı köylü kadın ve erkeklerine mahsus poliklinikte adedi birkaç yüzü geçen vatandaşlarımızı muayene ve tedavi etmiştir. Bundan başka bu şube her pazartesi akşamı köylü gecesi olarak kabul ve ilân etmiş ve o geceler Halkevinin dolduran ve taşan köylü vatandaşlara ziraî, iktisadî, sihhî, vatanî konferanslar verdirmiş ve ayrıca her toplantı için bir temsil de temsil kolumuzun yardımı ile verdirilmiştir. Bu toplantıya arkadaşlar cidden çok faideli ve köylümüzün uyanmasını temin edici şekil almaktadır. Bu toplantılarda kıymetli vakitlerini bezleden Halkevimizin kıymetli azalarına baytar müdürü Selim Yatağan ve Ziraat müdürü Tahsin ve müallim Eminettin Çelikköz ve Rasim Kocabaş ile köycüler şubesi idare heyetine ve reislerine huzurunuzda teşekkür etmeği bir borç sayarım.

Kıymetli vakitlerinizi çok aldığımıza ve fakat sabrımızı süsüştimal etmeğe çalıştığımıza da kaşım.

Sözlerimi bitirmeden önce bizim bu mevsimimiz ancak kıymetli idare heyetimiz ve faal va zife almış arkadaşlarımızın bezli mahasal ederek Kemalî feragatla çalışmalarının mahsulü yegânesidir. Bizler de onların bir aşkı va tanperverile bu işi yaptıklarının mükâfatı mihneti olarak yüksek heyetinizden gelecek takdir ve iltifat ile kıvanacağız. Aziz arkadaşlarımız: Pek kıymetli ve mütevazî idare heyeti arkadaş-

larımın gullığıssız — çalışmalarının şükran ve minnetini bir kere daha muvacehenizde arz ederken kıymetli partimize ve himayetlerini esirgemiyen valimize ve buraya kadar ihtiyari zahmet buyurmakla naçiz - çalışmamızı dinliyerek bizi mükâfatlandıran siz münevver heyeti celileye borçlu olduğum. za kani bulunduğum minnet ve şükranlarımı arzeder ve bu yuvayı kuran Atatürkün manevî huzurunda eğilerek onun izinde büyük bir hızla yürüyen Millî Şefimize bağlılık ve saygılarımızı tekrarlarım.

HALKEVİ REİSİ
SADIK DENİZ

İçki içme

Alkol hayatı kısaltır. Uzviyeti öldürür, sarhoşun çocuğu cılız ve hastalıklı olur.

Aile yuvasının, şenliğini, varlığını içki ve kumar yıkar.

23 Nisan Çocuk Bayramı

Bayramda Çocuk rozetlerini seve, seve göğsü nüze takınız. Bunun varlığıyla kimsesiz yoksul yavruların sağlığına koshulacaktır.

Yılda yalnız bir lira

Verip Çocuk Esirgeme Kurumuna üye olursanız kimsesiz yavruların sağlığına ulaşmış olursunuz!

Çocuk Esirgeme Kurumu
Genel Merkezi

